

Psihoza

Gorazd Trušnovec

Včasih se zadeve res lepo sestavijo: recimo zgoščeno obdobje premier novih slovenskih celovečercov ob začetku šolskega leta, ki je hkrati uvod v pričakovano stresno jesen, v kateri se bo splošno psihotično stanje našega, v številnih pogledih povsem bankrotirane okolja samo še stopnjevalo. Znotraj te serije premier kajpak že z naslovnico in še bolj z vsebinskim blokom izpostavljam in opozarjamo na novi domači film, celovečerni prvenec Roka Bička *Razredni sovražnik* (2013), ki se ukvarja s šolsko tematiko, natančneje, izhaja iz šolskega okolja, v katerega je postavljen. Hkrati pa z izjemno ostrim in pretanjenim seciranjem institucionalne psihopatologije na neki drugi ravni referira tudi na tisto najširšo institucijo, v katero smo ujeti, v državo, ki se že lep čas nahaja pred živčnim (če finančnega posebej ne omenjamo) zlomom.

Lahko bi rekli, da je z zadržanostjo, s subtilnostjo in z vrhunskim obvladovanjem nians filmskega jezika *Razredni sovražnik* suvereno popravil »zapravljeno priložnost« izpred desetih let, ko se je z množično dinamiko, vzniki malih fašizmov na mikronivoju ter množično psihozo ukvarjal po romanu Draga Jančarja posnet film *Zvenenje v glavi* (2002, Andrej Košak). Da je *Razredni sovražnik* videti na prvi pogled kot mladinski film, naj vas ne zavede – v njem ni za razliko od tiste množice domačih filmov, ki blefirajo resnost, nič nezrelega, niti nimata mladost njegovih protagonistov ter dogajalni prostor nič skupnega z obžalovanjem vrednim dejstvom, da tudi večina lokalno producirane (in agresivno promovirane in odmevno nagrajevane) »nacionalne« literature spada bolj v domeno mladinske književnosti.

Razredni sovražnik izhaja iz resnične zgodbe, a jo s filmskim jezikom presega; v njem lahko vidimo krasno alegorijo, hkrati pa se je v uvodoma omenjenem smislu neverjetno lepo sestavil s perečo aktualnostjo. Če so avtorji filma – poleg Roka Bička je nujno izpostaviti še soscenarista Nejca Gazvodo ter soscenarista, somontažerja in koproducenta Janeza Lapajneto – to komponento

vnesli zavestno ali ne, se film namreč dotika tudi neke razpoznavne nevalgicne točke (ne samo) našega časa in prostora, namreč »ljuckih spontanovstajnikov«.

Psihoza je po definiciji SSKJ »duševno stanje, ki ga povzroča strah, nemir, napetost«. To je tista vedno globlje spuščajoča se spirala, v katero smo kot država že lep čas ujeti in katere naravo zelo lepo prikaže pomenljivo naslovljeni *Razredni sovražnik*. A po drugi strani: v tej septični jami, imenovani Slovenija, po kateri brodimos in ki jo vodijo nekakšne tajnice in računovodje, v resnici pa slabo prikrte karikature mafijcev s svojimi nepotističnimi in klientelističnimi omrežji (od makro- do mikroravni), je lahko psihoza tudi povsem naravna reakcija nekega organizma na to bolezensko okolje, kjer dominantne pozicije kot po pravilu zavzemajo pijavke, hinavci in lopovi vseh formatov.

Pisatelj in ravnatelj Dušan Merc v svoji analizi filma na naslednjih straneh *Ekrana* pravi: »Nepomembno je, ali imajo prav ali ne, pomembno je, da so pripravljeni marsikaj žrtvovati za svoj prav, za svoj boj. Dijaki oziroma mladostniki razumejo svet po svoje, pravico imajo ne vedeti in ne razumeti vsega, pomembno je, da so pripravljeni svet spreminjati. Vendar sedanje generacije niso več takšne: pokorne in prilagodljive so.« Vodljive. Konformistične. V atmosferi psihoze se vzroki in posledice zlahka zamešajo in to brez dvoma marsikomu tudi ustreza – v prvi meri kakopak tistim, ki to psihozo na širši ravni ustvarjajo.

Že dolgo nismo imeli priložnosti videti filma, ki bi znal s tako odliko odčitati lekcijo. In ki bi s svojo zrelostjo marsikoga poslal nazaj v šolsko klop.